

**Försök att besvara frågan: vilket är bättre,
att vara gift eller hålla en mätress?.**

Stockholm
1832

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400-till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

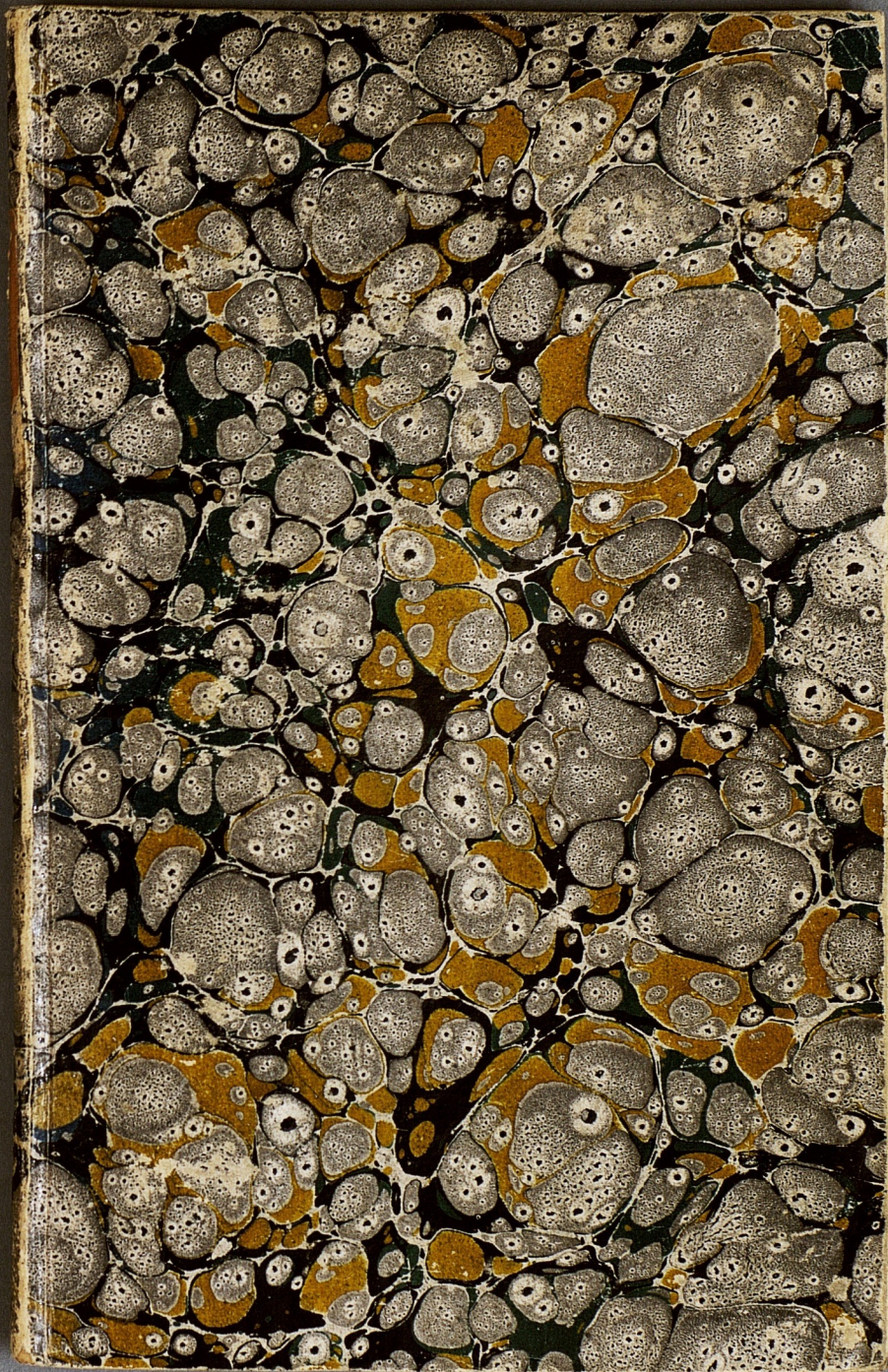
Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service. Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu> alla boken.

- <http://search.books2ebooks.eu/>

Kungl. Biblioteket
STOCKHOLM

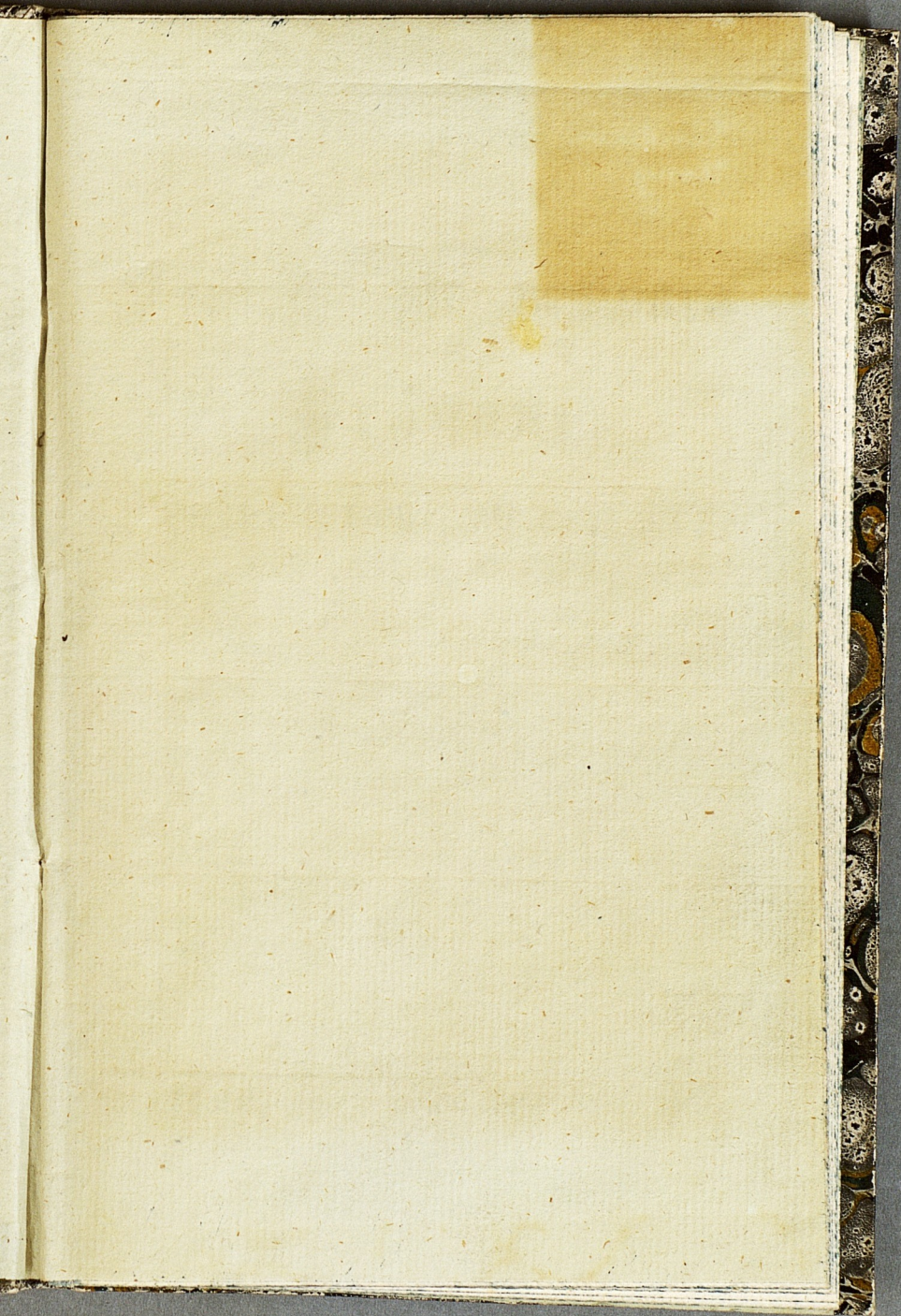
Udrew.
Umg.

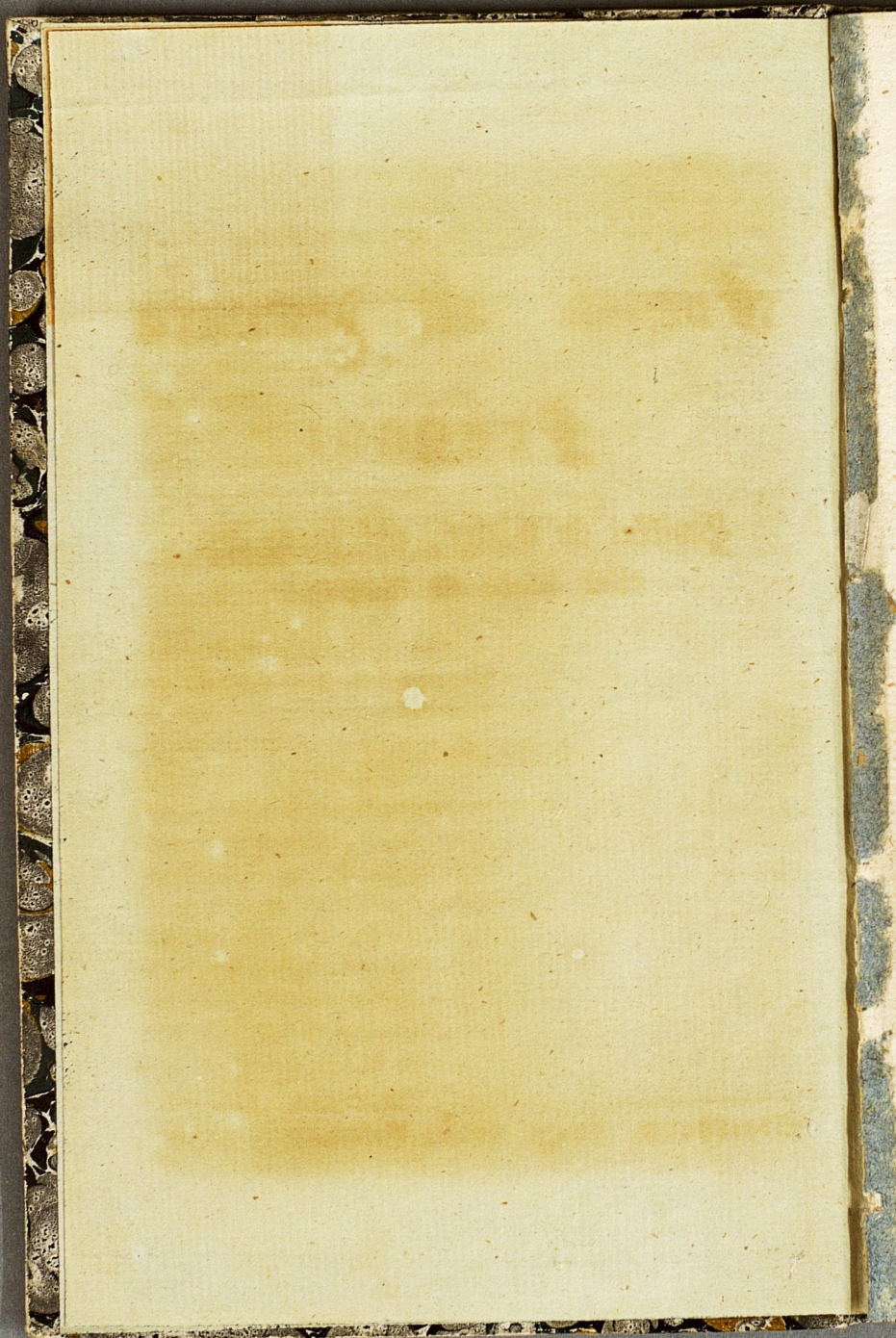
Ex. A,

Kungl. biblioteket

0 0000 000030291

Försök att beswara

Frågan:

Swilket är bättre, att wara gift
eller hålla en måtres?

Swersättning.

Stockholm, Kongl. Ordens-Boktryckeriet, 1832.

STANDARD THE ASSOCIATION

MEMORIAL

Den fråga, jag åtagit mig besvara, är swår.
Jag fruktar mycket, att ej kunna göra det på ett
tillfredsställande sätt. Om jag lyckats, att upptäcka
sanningen, kan mitt arbete vara af någon nytta.
I motsatt fall, må man undersöka mina misstag.

Författaren.

MINNEN

—

STANDARD THE ASSOCIATION

Menniskans sällhet beror af henne sjelf. Den består i att hafwa uppfyllt sina pligter, och lefwat enligt sin bestämmelse. Den förnuftige väntar ingenting af slumpen; han grundar sin tillfredsställelse på sig sjelf, med utbildande och bruk af sin kraft, med sina känslors och begärs wisa styrelse af det renaste och högsta förnuft, eller som är det samma, af Guds lag. Göden denna oföränderliga sanning till en hufwudgrundsats, och jag är wis, att J aldrig stolen hoppas en annan lycka af det åktenkapliga lifwet, än den, för hvilken J sjelfwe gjort Er tillgängliga genom bildningen af Ert hjerta och Er själ, och genom ett wist användande af er ungdom. Menniskan må ej wilja wara mer, än hon kan wara. Hon är ej blott ande, hon är äfwen djur; men anden bör beherrska det djuriska; han bör utstaka gränserna, inom hwilka det djuriska får tillfredsställas, eller förlorar hon hela sitt wärde. Antagoni nu, att en wis lagstiftare danat människans natur, inplantat de begär, som, ehuru finliga de än äro, likwäl hafwa wisa ändamål, neml. att närmare förena människorna till ett stort intresse, att taga blifwande människor i sitt beskydd och förskaffa dem, såsom hjälplöst inträdande werldsborgare, ett willigt mottagande bland dem, som tidigare tagit allt i besittning; att förbinda en ädel art lefwande wareser till den ömmaaste familje-endragt;

att befrämja och lätta människans sedliga danning; att förslufwa den derpå använda möda, och öfwerhufwud åstadkomma en ömsesidig sällhet; antagom detta, och wi skola dyrka Skaparen i inrättningen af människans natur; wi skola finna det förnuftigt, att lämpa dessa hos oss inplantade begär efter deras stora ändamål. Skall jag för Eder nämna den dygdens namn, som lär oss den stora konsten, hwilken består i själens förwårswade styrka, att med förnuftiga grundsatser leda naturens drift endast till befordran af en allgod Skapares wisa ändamål, som gifwer människan sitt tillbörliga företräde framför alla andra jordens inwånare, och, jag bör tillägga, i synnerhet qwinnofönet hela sin älskwärdhet. Den heter kyskhet. Denna älskwärda dygd måste således bewaka en naturdrift, som mest förödmjucar wår själs stolt- het och obewakad uppreser sig till en förfärlig och för Eder wiserligen otrolig tygellöshet; som är i stånd att söka sin tillfredsställelse med en håstighet, en wäldsamhet, som qwäfwer allt förnuft, som hindrar alla själens fria beslut, som gör människorna med en upphetsad inbillning till wakande drömmare, som tyranniserar alla begärs förmåga, som tillintetgör alla fysiska och moraliska krafter, som dödar all känsla af människans wärde och derjemte allt mod, allt upplifwande sjelfförtroende, och sätter henne djupt under djuren, som ej öfwerfrida den gräns, inom hwilken Skaparen i deras natur inskränkt denna driftens användande. **J** förskräckens! — och likwäl har denna tasta i sanning ingen öfwerdrift, intet, som ej en bedröflig erfarenhet bekräftar; ty denna drif-

tens öfwerwälde förräder sig lätt. Här af finnen J
 nödwändigheten, att bewaka denna drift och med oaf-
 lättlig frånghet underkasta densamma förnuftets bud.
 Om en människa är lättfinnig nog, att i sina
 naturliga anlag ej finna en allwis Skapares högre
 ändamål, utan gifwa sig till pris åt sina egna begär;
 så bde åtminstone en oundwilkelig fara att förstöra sig
 sjelf twinga henne, att förnuftigt styra och beherrska
 denna drift, som så lätt urartar till en tygellös wild-
 het. Men J hafwen redan sannare begrepp om men-
 niskan bestämmelse; J ären öfvertygade, att förnuft-
 ets wärdighet wisar sig i att hänföra allt till upp-
 hinneliga ändamål, att wår Skapares herrlighet och
 godhet i wår natur's hela anlag talar till oss, att
 endast den är en wärdig människa, som wördar den-
 na röst och willigt underkastar sig des bud. Och de
 för menskligheten så wigtiga och wälgörande ända-
 mål, som kunna uppnås, neml. människans närmare
 förbindelse med människor, och den i werlden inträ-
 dande människans lättare mottagande, woro wiserli-
 gen äfwen äsytningar, wid hwilka människan, utan
 sin egen wanära och förnedring, följer des wink.
 Om derföre i wäl inrättade borgerliga samhäl-
 len ej funnes lagar, som hänwisade denna drift i sina
 fordringar till det äktenkapliga förhållandet, skulle
 likwäl människan i sitt rena naturtillstånd (det will
 säga för den sedligt bildade människan) af sig sjelf
 ledas dertill. Här är således intet afstaldt, intet, som
 under andra tillfälliga omständigheter äfwen kunde
 wara lika godt annorlunda; intet, som den fördoms-
 frie skulle kunna bryta som ett förådradt bruk; här
 är allt en oföränderlig naturlag, utan hwars åtyd-

nad menniskan ej är, hwad hon till följe af sin sedeliga natur bör och kan wara.

J finnen hos Eder sjelfwa, att den älsfwärda dygden har sitt säte i själen, och åtnöjes icke dermed att undfly alla straffbara handlingar; hon helgar äfwen sitt inre, och förjagar hwarje oren bild från inbillningskraften, afstyr hwarje wällustings twetydiga tal, ohelgar aldrig ofuldens öppna öga med koketteriets sig sjelf förrådande fräckhetsblick, utan låter minner, tal och handlingar wara det renaste aftryck af en kysst själ, som känner en del af sitt eget wärde, och wet, att hon är en wis beherrskarinna öfwer denna sinnliga drift. Det är swårt och kanske omöjligt, att winna herrawälde öfwer sig sjelf, när man en gång, ehuru blott i tankarna, har öfwerfritit dygdens område. Derföre gifwas wiså förebyggande medel, hwilka ej med nog eftertryck kunna meddelas ett ungt hjerta, som ännu är obekant med denna drifts ödeläggelser och för hwilket sedernas renhet går framsör allt, hwilka tillika utgöra denna älsfwärda dygds wäsentliga beståndsdelar.

Ofta nedlägges förderfwets frö hos ett barn, genom ett wärdslöft behandlingsfätt af des första lefnadsår, hwilket frö sedan wäldsam frambrüter till tidiga förströelser, och genom onaturligen wäckta retelser blifwer en hemlig frätande orm, som förtär den spåda plantans kraft före des uppblomstring. We den owärdige, som med uppsåtlig oaktsamhet framkallar detta förderf hos ombetrodda barn! En sträng uppmärksamhet på denna drifts första sagta rörelser blir här en oafstlig pligt; och lycklig den unge werldsborgare, som wid första uppwaknan

bet af sådana rörelser är mogen till en egen förnuftig själfbeherrskningskraft!

Man wånje sig tidigt att betrakta sin Kropp med en wiss känsla af wördnad. Hwem beundrar ej en stor Konstnårs fulländade mästestycke? Hwem kan förlåta sig själf att förderfwa detta? Och är ej min Kropp det mest upphöjda Konstwerk? Med hwilken försigtighet bör jag ej använda den, för att en gång, utan förebräelser, kunna med lugn åter nedläggga den i naturens stora werkstad? — Känslor kunna alltid kraftigast hämmas med motsatta känslor. Innan förnuftiga maximer förmå något öfwer menniskan, må den tidigt waknade och, så mycket möjligt är, skärpta känslan af den strängaste blygsamhet verka. Här tillåte man sig ej den minsta förseelse mot sig själf. Denna rena bevarade känsla blir ofta i farans stund bygdens enda wårn. Man måste undfly hwarje förtrolighet, hwarje enskildt umgänge med lätt sinniga och illa tänkande menniskor. Deras exempel blir smittande. Deras twetydiga skämt kastar gnistor på den unga inbillningskraftens tunder; deras tal och handlingar förminska oförmårkt själens affy för lasten; wår ofuld är förlorad, så snart wi börja skämta med orena bilder. Inbillningen, wåra känslors inre källa, är öfwerhufwud i oersfarenhetens är wår farligaste fiende; den omfattar wår själs blick med sina fluggbilders magiska förtrollning. Wiljen J således ej förswåra Edra ädla hjertans seger, så förkastan alldeles från Er läsning sådana böcker, som ej hafwa annat ändamål, än att måla menskliga passionens swaghet med romantiska färger och

förtrycka synpunkten för menliga handlingars moralitet. Det är otroligt, huru mycket förborgadt gift tidens läslystnad hämtar af dessa owardiga böcker. För dessa dåliga frister, som utan all försoning framställa skamlösa bilder, behöfwer jag wäl icke wara någon wältänkande menniska.

Tro icke, att jag öfwerdrifwer betänkligheterna och öfweröfverdrifwer fordringarna. Man kan aldrig använda för mycken försigtighet för att behålla öfwerwäldet öfwer ett begär, som lockar oss så lust i sina rörelsens nyhet, som med tusende föreställningar så behagligt bländar oss, som wid den minsta eftergift hastigt griper omkring sig, som slår så djupa rötter och öfwerallt frambringar de bittraste frukter. Jag wet wäl, att man för Er blott behöfwer nämna dygden som dygd, för att lägga den på Edra hjertan; att J stråfwen efter sanna menniskors sanna wärdighet, hwilka älska dygden, utan affeende på dess belöande följer, endast för det den är skön; jag är öfwertygad, att J med Ert tänkesätts renhet besinnen Er i den lyckligaste okunnighet om dessa ödeläggelser, och att jag för Er alldeles icke behöfwer afhjälja lastens dolda rysligheter, för att afsträcka Er. Hwem skulle för en frisk och sund menniska wilja framlägga förtwistans sista läkemedel? Men tillåten mig blott att, för fullständighetens skull, få i en allmän teckning wisa de fasansfulla följderna af en herrskande och till last urartad passion.

Der, hwarest den i förtid waknat, blifwit hemligen nård, oloftigen följd och förwandlad till ett förgiftadt hjertas stråfwande och åtra, der fräter den oupphörigen som en tårande orm på alla menni-

Hans krafter, förswagar och förstör Kroppens och sjä-
 lens sundhet, förslappar all verksamhet, beröfwar
 själen sitt fasta mod, sin tillit till sig sjelf. Sjelf-
 förswagningens medwetande ångslar; den ut hårdar ej
 Kraftens! fasta blick; den annars modfulla menniskan
 blir rädd och frypande, och har ingen styrka mer
 till motstånd. Förswunnet är nu allt hopp om en
 förnuftig och tillåtlig njutning. Skam, förakt och
 förderf hopya sig öfwer den bedragnas hufwud. Hela
 människokraften har upplöst sig i wällust, som med
 en oupphörlig förföljande hämd fortplantar sitt öde-
 läggande gift, och dödar den blifwande menfligheten i
 sitt frö, så att de förtwinande afkomlingarne med
 rysning omtala sina förfäder. — Så wisar denna
 natur-inrättning ganska snart de oundwilliga följ-
 derna af sina wälgörande gäfwors wanhelgelse.

Udda unga Pöna! Känn ditt wärde! I din hand
 ligger wäl och we! Du kan med ofuldens styrka och
 ålftwårdhet förbreda ett obestäckt slagte bland den
 nation, åt hwilken du stänktes! Du kan åter, när du
 glömmar ditt wärde, bringa ett folks hela karakter i
 ett ofedligt urartande. Skämta aldrig med den
 passion, som för den förnuftige är så aftningswärd
 till stora ändamåls winnande! Hfvergif aldrig din
 ofulds wärn; den är lugners och din tillkommande
 lefnadsglädjes enda källa! Bortkasta aldrig din ålft-
 wärdaste prydnad: ett rent och obesmittadt hjerta!
 Känslan af dygden må uppfylla dig med ädel stolt-
 het, må råcka dig öfswerwinneliga wapen mot hwarje
 låg menniska, som smickrar dig, för att gåcka din en-
 fald; afwil ej ett steg derifrån, då är all aftning
 för dig förswunnen. Du förnedrar dig sjelf och he-

Ia ditt kön. Derföre bewara dig sielf! förakta den låga konsten, att med oförståndhet behaga och wäcka begär! Sök ej att på hwarje offentlig städeplats lyfa och göra skamliga eröfringar! War huslig och blygsam! War måttlig och alltid syfvelsamt med nyttiga arbeten! War för förnuftig att wara fåfång. War from! Så skall du en dag under din åkten-skapliga lefnad wara lycklig, och göra din make och dina barn lyckliga.

Åkten-skapliga fördraget wisar tydligen, att det blott grundar sig på ett privat aftal. Men då det ändamål, som skall uppnås, är af wigt för Statens wäl, och då endast goda åkten-skap gifwa goda medborgare, så skulle man ej kunna förlåta ett samhälle, om det ej anwände sin makt till det åkten-skapliga förbundets beskydd. Det beskydd, som bland alla nationer gifwes åt åkten-skapet, består i tillsyn öfwer ömsesidiga pligters uppfyllande, i erkännande af de af ett sådant åkten-skap blifwande barns lagliga rättigheter, och i betryggandet af deras anspråk på föräldrarnas namn, stånd och förmögenhet. Men den, som will få del af detta beskydd, måste afwen låta sin ingångna åkta förbindelse blifwa offentligen bekant. Häraf kunnen I inse den offentliga förlofningsens nödwändighet och en högtidlig fullbordan af det åkten-skapliga fördraget. Den, som således ej underkastar detta fördrag bruket af en bekräftelse, undandrager sig lagarnas beskydd, samt beröfwar sig och de sina alla rättigheter. Denna offentliga bekräftelse är af olika beskaffenhet hos olika nationer. Det

gifsdes länder, der tillkännagifs wändet af ett sådant förbund inför en domstol är nog, men i de flesta stater är en offentlig wigning antagen. Aldrig har det fallit någon tänkande in, att förklara detta kyrkans bruk för något nödwändigt; men då en offentlig förklaring är nödig, så skall man finna detta bruk mycket enligt med ändamålet.

Det gifsdes ett slags äktenkapliga fördrag, hwartill begge personerna ej offentligen bekänna sig i det borgerliga samhället, och som man wäl på lifstid, men utan all bekräftelse hemligen lutit fins emellan. Förbindelser af detta slag grunda sin waraktighet blott på den samwetsgrannhet, hwarmed de förbundna personerna hålla sitt löfte, och kallas därför samwets-äktenkap.

Derifrån skiljer sig ett flygtigt äktenkapligt aftal, på en af begge personerna obestämd tid, enligt hwilket aftal man åtskiljes när man behagar, sedan man måttat sina otillåtlige önsningar. En sådan högst föraktlig förbindelse betecknas med rätta med den låga benämningen Concubinät. Det är knappast nödigt, att göra sedliga menniskor uppmärksamma på det ändamåtsstridiga af en så lätt sinnig äktenkapets efterhårkning. Det är ett förbund till hwarandras bedrägeri, och strider mot alla gudomliga och mensklige rättigheter. Ty äktenkapets wördnadswärda ändamål, att åt samhället gifwa wäl uppfosttrade barn, är ej slika wällustingars önskan. De antingen drifwa gåck med hwad som bör wara menskligheten heligt, eller söka att med mera allwar, under allehanda bedräglige föreställningar, qwäfsa samwetets rörelser.

Samma dom träffar ej det förra slaget af verkligt, men blott förhemligadt lifstids-åktenskap, då ständsförhållanden kunna göra ett sådant förhemligande nödwändigt. Men först kunna sådana fall sällan inträffa, och hos privat-personer alldeles icke; för det andra wägar qwinnan allt derwid: offentlig aktning och sin lefnads hela lycka. Med en sådan mésalliance sliter hon sig ur alla sina wänners armar, och beträder en slipprig bana. Hela hennes wälfärd beror blott på ett åt sig sjelf öfwerlemnadt samwetes swaga stöd, som alltför lätt finner undflykter, när det will söka dem. Lagens beskydd kommer här ej i fråga, och illasinnade kunna obehindradt utösa sin bitterhet öfwer de oskyldiga barnen.

För alla dessa obeständigheter borde sedliga wäsenden icke äga någon benämning.

Jag har hittills gifwit Er en allmän framställning af de försigtighetsreglor och pligter, dem hwarje eftertänksam menniska iakttaga, wid det wigtigaste steget i sin lefnad; jag har af sannt deltagande i Ert wäl fört Er på betraktelser, hwarpå unga fruntimmer af en falsk delikates ej alltid tydligt och eftertryckligt nog göras uppmärksamma; jag har, som J lätt insen, endast för nödwändigheten af en trogen underwising, ej bordt förbigå de punkter, som, i följd af Ert hittills mig bekanta tänkesätt, kunnat förblifwa oomrörda, och hwilkas tillämpning lika litet har affeende på Er, som åtskilligt af det följande; men J skolen finna, att allt hwad jag hittills omnämnt, om det än aldrig så noga iakttages, på långt när ej gör ett lyckligt åktenskap. Det är blott preliminär-artiklar, blott en inledning till ett waraktigt

förbund. De moraliska krafter, som wid ett slutet äktenfaps-fördrag böra sättas i rörelse, få under det fortfarande äktenskapet ej ett ögonblick komma i öfersamhet. Menniskan måste alltid handla med sin hela kraft, om hon, som ett moraliskt wäsende och enligt sin natur's wisa inrättning, will vara fullkomligt lycklig. Den samwetsgrannaste trohet, hwarmed hon, innan detta förbund afflöts, wakade öfwer sina känslor, skulle tjena till ingenting, om hon, wid inträdet i äktenskapets band, ej mera iakttog denna stränga uppmärksamhet på sig sjelf. Äktenskapet meddelar intet frihetsbref. Hwad? Skulle det här vara människan tillåtet att glömma, att hon är människa? — Skulle hon här kunna gifwa sin natur's wärdighet till pris för ett blindt begär, utan att wandra sig sjelf? Skulle hon här ostraffadt wäga öfwerstrida de af Förshynen gjorda wilkor för sin wälfärd? Skulle twenne människor, som gåcka den aktning, man är sig sjelf skyldig, kunna högakta hwarandra? Här-efter bestämmer sig den äktenkapliga lefnadens första pligt, som äta makar efter förnuftets strängaste föreskrift fullgöra med obrottlig trohet, och ju mera hustrun här wakar öfwer sedlighetens lagar, ju mer hon här behåller den älsfwärda prydnaden af ett ädelt hjertas renhet, desto mera aktning'swärd är hon i sin mans ögon, desto mera förtrollande blir den äktenkapliga lefnadens lycka.

Werklig fränkning af den ömsesidigt löswade obrottsliga troheten kan bland människor, jag will ej säga af moraliska grundsatser, utan blott af sin känsla, alldeles icke förefalla. Endast lätt sinnighet kan anse den för något annat, än hwad den är,

och gifwa deråt ett mera fonsamt namn. Den är alltid affkyrd, och kan ej undgå att af moraliska menniskor hatas och föraktas. Den fördömmar sig sjelf. Det åktenkapliga fördraget upphäfves härigenom i och för sig sjelft; naturens heligaste band sönderstutas. Hvilken sedligt tänkande hustru skulle kunna förlåta sig ett sådant bedrägeri mot sin trogne och älskande man? Huru skulle hon af honom kunna begära en faderlig omvårdnad för de barn, till hwilkas tillwarelse han ej varit upphöfwet? Huru tillåta sig att fordra hans ömhet, hvilken hon aldrig mer utan en hemlig blygsel öfwer sin owärdighet skulle kunna mottaga? Hvilken wanåra skulle falla tillbaka på de oskyldiga och nu merendels af begge föräldrarna wårdslösade barnen? Följderne äro rysliga i hwarje hånseende! Ty när den bedragne upptäcker en sådan trolöshet, är ett oförsonligt agg mellan sinnen oöndwifligt. Åktenkapets upphäfwande är då redan skedd, om än försoning för åtskilliga omständigheters skull upphjuter en formlig ansökning om yttre förlöfning. Der stå nu två olyckliga menniskor med upplösta hjertan wid hwarandras sida, endast sammanhållna i det borgerliga samhället af den yttre årens swaga band. Hwarje hwarannan mötande blick är en smärtande förebräelse och ett bittert förakt af ögon, som förut sökte hwarandra med ömhet. Hwarje yttre närmande till hwarandra väcker en inre blygd, tung att bära, tung att dölja. I ett beständigt twång af den onaturligaste förställning, plågade af fruktan att förråda sig för hwarje främmande person, sakna de alldeles mod till en sällskaplig glädje; de fly den, eller kanske flynda att deri deltaga, för att med

munterhetens yttre larm åtminstone på en kort stund döfwa den inre smärtan.

Kastom en flöja öfwer denna stråkbild. Blifwe den aldrig synlig i Er eller Edra wänners krets! Ert eget hjerta är Er desutom en borgen dertfore, att en sådan wanära ej kan öfwergå Er. Men kunna ej makar, som fordom älskade hwarandra, ädelmodigt och af hjertat förlåta hwarandra en förwillelse, hwar till kanske mer yttre omständigheter, än någon inre böjelse varit orsaken? En sådan förlåtelse är sön och wiserligen belöande; men hwilken af Er skulle wilja wara den, som behöfde denna tillgift?

Man gör, jag wet ej med hwad rätt, wår nu warande werld den förödmjukande förebräelsen, att den tänker alltför estergifwande om den åktenKapliga trohetens obrottslighet, att man bemantlar sådana brott, dem naturen fördömmar, med namnet af obetydliga galanterier, som tjena dertill att förflöna det under en huslig enformighet eljest så ledsamma lifwet. — Om menniskans själsstyrka och upplysning består deri, att öfwerstrida sedlighetens gräns, så gör den förnuftet ej särdeles åra. Det är ögonstenligt, att det största förderf för samhället skulle uppstå deraf, att ett sådant tänkesätt blefwe allmänt. Men hwad som ej kan blifwa förhållningsregel för alla, är alldeles oförnuftigt. Hwad skulle det blifwa af åktenKapet, om ingendera i ett sådant fördrag skulle hålla sig förbunden till något? Wore det ej den lätt sinnigaste förnedring af ett förbund, som bör underhålla sedernas renhet? Skulle ej de förbundnas kärlek och högaktning, såsom själen af den åktenKapliga lyckan, med ett sådant tänkesätt öfwergå till den

största lifgiltighet, till földb och förakt? Lifwet blir mångdubblad. Ja, så blir äfwen en tasta mångdubblad, när man nedsläcker henne! Blott en däre kan hålla sådant för försköning. Hvilken upplösning hotar innan korrert familje-förbundet! Kan här ett äkta faders- och moders-sinne med hjertats odelta intresse påtaga sig omsorgen för barnens uppfostran? Det från all huslighet och dygd afwända hjertat följer här ett helt annat intresse; nemligen de otyglade begärens. Om sådant blefwe en allmän grundsats, skulle menniskoflägtet ganska snart förwildas. Det ohelgade äktenskapet skulle då ej bli annat, än en sedslöshetens slöja. Allt detta ligger i sakens natur.

Men jag hoppas, att äktenskapets goda sak har ännu ej sjunkit så djupt, som gåckande fritänkares Frik eller de bigottas mjeltsjuka klagan gerna wille inbilla oss. Smellertid ser man här af, huru nödwändigt det är, att under den äktenkapliga lefnaden på det sorgfälligaste undwika allt sken af böjelse till dyliga afwikelser. För mensklighetens wäl, och äfwen för det äktenkapliga förbundets lycka, hwilar allt derpå, att detta stora wördnadswärda förbund widmakthåller sitt oförminskade förtroende, sitt fulla anseende, och ej genom des medlemmars efterlåtenhet gifwes till pris åt ett uppenbart åtlöje och förakt, på det smådarens mistänksamt spejande blick ej må finna stengrunder till sina besyffningar och fredsförstörelser. Dessa allt för fria umgängesmaner, som såra grannlagenheten och ofta gränsa till fräckhet, detta oansständigt twetydiga stämt, denna wärdslöshet i tal och handlingar, hwarmed man werkligen sätter sig eller åtminstone synes sätta sig öfwer alla regler för

den yttre anständigheten, denna förnekelse af all huslig indragenhet, denna tvetydighet i uppförande, som lätt väcker den tanken, att man ej med nog allwar afflyr en otrohet — allt detta bör på det strångaste undvikas af äkta makar, som ej wilja låta deras ståndes aktningssärdhet sjunka. Man bör här, i synnerhet på den qvinnliga sidan, antaga ett så fast och beslutsamt uppförande, att ej en gång den förwägnaste wällusting må kunna tillåta sig ett försök, att sätta en trogen hustru bygd på prof. Den, som här ger smådaren anledning till ett tadel, är i ryktets ögon en lastens wån. Djupare omdömen kan man ej wänta af menniskor, och mildare är den ej heller berättigad att fordra dem, som för litet gör affeende på dessa omdömen, och ej är nog uppmärksam på sitt yttre wäsen. En äkta hustru winner och förlorar här allt. Hwarmed will hon binda den hatfulle sladderarens tunga? Hwarmed betryggas hon sitt goda namn? Hwarmed bibehåller hon sig i allmän aktning? Och om hon än, lättfinnigt nog, icke aktar allmänhetens dom, bör åtminstone bibehållandet af hennes äktenstapliga lugn åläggas henne den största försigtighet. Ty ådrager hon sig ej, med det minsta stien af böjelse för sina pligters trolösa uppoffring, mannens outplånliga förakt och ålfarens mistänksammas svartsjuka? Och en gång uppvaknad svartsjuka är ostridigt det aldrig försvinnande onda i äktenstapet, som ändtligen, sedan man förbittrat sitt lif med tusende förolämpningar och förebräelser, föder en dödade köld och djupt förakt.

Sammanlesnaden tyckes vara inrättad framför allt för dem, som, oupphörligt plågade af fysiska

bräckligheter, behöfwa andras beständiga hjelp. Utan twifwel förtjena dessa en utmärkt ömhet, och det fordras att wara i grund förderfwad, att icke kånna den njutning, som en god menniska förskaffar sitt hjerta, då hon hejdar en blind wid brådjuwet.

Men huru mycket störrer är icke denna njutning, då man får använda sin förmåga till ett ålskadt föremåls ständiga hjelp och omwårdnad? Det är i synnerhet af mannen, som ett i allmänhet swagt kön har rättighet att fordra sådant, då det måste widkännas bräcklighetens obewekligen tyranni. Swaga! I lifnen wiserligen dessa ömtåligen wårter, som en försigtig trädgårdsmästare måste lika noga skydda mot middagssolens hetta, som mot aftenens swalka, och för hwilka torfan är lika wådlig, som ett öfwerstöddigt regn.

Om derföre en ung och frisk man ser sig af omständigheterna förenad med en sjuklig maka, bör han bemöta henne med den mest förekommande artighet. Han bör, snart sagdt, hwarken natt eller dag öfwergefwä henne; med ett ord öfwertryga sig, att han är en lifgifwande sol för en warelse, som icke kan wara annat än hans flugga.

En sjuklig maka bör å sin sida genom godhet och tålmod wisa erkånsla för mannens ömhet. Godheten är en egenkap, som förmår ersätta de egenkapen, hwilka hon genom sin sjuklighet måste sakna. Den är hennes köns oundbårligaste attribut; ty jag påstår, att en blind, döf och stum qwinna är mindre sjuklig än en elak. Den förra är ej annat än en ofulländad statue. Den sednare är ett misfoster.

Ni påstån, mina fruntimmer, att naturen gjort begge könen lika, och att Er fysiska swaghet icke bör hindra Er ifrån att deltaga i vårt köns fördelar. Wi medgifwa gerna detta, med förbehåll, att Ni behagen dela des middor. Mannen blef af Sörsynen ämnad till Er stöd. Om en beklaganswård sjuklighet hindrar Er maka att uppfylla denna skyldighet, så måste Ni fullgöra den i hans ställe. Det är då, som mannens ädla bestämmelse tillhör Eder; det är då, som Ni wärdigare skolen täfla med honom, än som författare eller krigare; ty hjeltemodet härleder sig oftast ifrån ögonblickets entusiasm; men att fördraga det widriga wid en sjukfång, misflynnet hos en lidande, deltaga i hans sömnlöshet, allt detta fordrar utöfning af hjeltemodiga föresatser.

Hwilken rörande anblick framställer icke den gwinna, som, ung och skön, förenar med kärleken de ädmaste wånstaps-omsorger. Seneca säger, att en redlig mans strid emot olyckan är det mest wärdiga skådespel för Gudarna. Efter mitt tycke gifwes det ett ännu wärdigare, och detta är en sjuklig man, wärdad af en ung älsfwärd skönhet, hwars hand understöder hans swaghet och med outtröttligt tålmod söker uttrycka de ymniga tårnen, hwarmed hans lefnadsbana är besädd. Detta gudomliga bemödande närmar henne till Englarnas samfund, och återstener af hennes dygder, om jag så får uttrycka mig, sprider öfwer hennes warelse ett utsägligt behag. Så ser man på scenen den sköna Antigone leda sin gamla blinda fars stapplande steg. Ingen af älsfvarne gifwes, som icke beundrar och älskar den unga Zeban-

ffan. Hwar och en säger för sig sjelf: Om jag wöre blind, och hade den lyckan att åga henne till maka, skulle hon säkert wisa mig samma ömma omsorg.

Det är till Er, mina fruntimmer, hwilkas männer genom någon oförsedd händelse blifwit författ i ett sjufligt tillstånd, som jag egnar mina wänliga råd. Ett fruntimmer, som förenat sitt öde med en man, hwars naturfel hon förut war kunnig om, såg sig utan twiswel af förhållanden twungen till förbindelsen; men J, för hwilka en ung älskare presenterat sig med alla helsans behag, o! jag kan föreställa mig huru hårdt det är, att se sig i sådant fall grymt bedragen. Och detta fall inträffar ofta, ty wår, i wårt tidehwarf. Det är en verklig förlust, J liden, så mycket swårare, som den war alldeles oförmödad.

Men undwiken att låta den minsta skymt förråda Er belågenhet. Erinren Er den högaktning J ären skyldiga Er sjelfwa. Må en ädel ambition uppfylla Ert bröst. Om kärlekens myrten icke blomstrar för Er, bören J åtminstone förda hjertmodets lager och trohetens palin.

Om min öfvertygelse tillåt mig att antaga sabeln om gyltne åldern såsom en sanning, skulle jag anse troheten, som makar då buro för hwarandra, såsom dessa aflågsna tiders skönaste egenkap. Då yrkade ingen man, att han hade privilegium på obeständighet; då anade ingen qwinna, att någon annan kunde wara hennes älskare än hennes man. Nöjd med det wal man en gång gjort, tänkte hwar och en lika litet på att tillegna sig sin grannes hustru, som hans hjordar. Benämningarna: otrogen, förförare, kokett, funnos icke i något språk.

Men äktenskapet war ej heller då ett handelskontrakt. Man förenade hjertan och icke egodelar. Man gifte sig utan hemgift, men icke utan kärlek.

Människans utwidgade sjelfgjorda behof hafwa förändrat dessa förhållanden. På spektaklet applåderas den man, som gifter sig med en fattig flicka; men denna man aktar sig att spela denna rol utom theatern. Om sinnelagens öfwerensstämmelse uppstår aldrig fråga. Ett och annat ålderstiget par utgöra förnämsta personerna, då ett par unga ålfvande wisja förena sina öden, och dessa ofta obehöriga aktörer spela understundom sina roller så förwändt, att pjecen slutas kort efter brölloppet med äktenskapsfällnad. Obetänksamma föräldrars kalkylerade förbindelser emellan sina barn måste ofta wäcka åstundan hos de sednare, att antingen slita eller utwidga deras äkta band.

Man måste dock medgifwa, att fällnaden lönen emellan åstadkommer ett mycket olika förhållande i denna händelse. Den otrogne mannen beröfwar sin hustru endast det, som med rätt tillhör henne. Den otrogna hustrun deremot risfverar, att i deras samfåldta hushåll införa främlingar, som skola underhållas af husefadrens arbete, ehuru deras tillwarelse icke har rättighet till hans omsorger.

O du! som önskar bibehålla en ung och skön makas trohet, undanröj allt, som kunde förleda henne till obeståndighet, helst du i annat fall swärligen skulle förlåta henne ett fel, som aldrig kan godtgöras. Kom ihåg, att mannen war ofta första orsaken dertill. Kanhända skall hon söka förströelse, endast för det att hon förjer öfwer ditt förhållande. Om hon blir behågsjuk, är det kanske emedan hon sett dig

fätta värde på andra fruntimmers mindre anständiga klädsel. Skämta aldrig öfwer någon af dina wänners otrohet i äktenskapet eller öfwer den sorg, som i följd deraf trycker hans maka.

Må man framför allt noga undwika detta förolämpande mistroende, som är den husliga sällhetens fiende. Hwarje förständig man bör icke utan starkaste anledning tro sin hustru hafwa felat emot anständighetens föreskrifter, och huru mycket kan man icke detta oakadt blifwa bedragen. Bewisom detta med exempel. En officer blef underrättad, att hans hustru någon tid ofta gjorde besök i ett hus, som war illa beryktadt; han smög sig obemärkt efter henne ända upp i sjerde wåningen, der han, lysnande wid dörren, genom hwilken hon nyss ingått, hörde en qwinnoröst säga: "Ja, min fru, detta fordrar han nödwändigt af Er"; den häftiga mannen tror sig öfvertygad om sin hustrus otrohet; han stöter upp dörren, och finner henne syhelsatt att aflåda sig i en gammal gummans närvaro. Förbittrad drar han wärjan, och söker i alla wrår efter den älsfare, som han tror döljt i rummet. Ack! min wån, ropade hans maka, förlåt mig. Denna qwinna hade lofwat att wisa mig den onde, och hon försäkrade mig, att hon endast i denna deshabillé kan tillfredsställa min nyfikenhet. Ja så, bara den onde, inföll mannen; jag trodde det war någon mycket wårre.

Sedan mannen blifwit fullt öfvertygad om sitt mistag, förde han hem sin maka, under det han förbrådde henne för sin oförsigtighet, och lyckönskade sig i tyfhet, att icke hafwa någon annan medtäflare än den onde.

Men förebräelserna, surmulenheten, gnaget och alla de der öfriga obehagen, som komma under samfaldt namn af olycklig sammanlesnad — se der hwad som icke är mindre fatalt, än ett ordentligt handgemång, bestraffningar, som tiden ej kan utplåna och som andra könet åger i hög grad förmåga att göra ytterst odrägliga. Lycklig den hustru, som i sina egna fullkomligheter åger tillräckliga medel att fästa sin mans kärlek, som har tålmod med hans fel, öfwerseende med hans swagheter, förstånd och talanger att angenämt fördrifwa hans lediga stunder, och urskilning att tåga när så fordras. Men alla fruntimmer ha icke erhållit dessa egenskaper; ingen saknar likwål finthet att lägga hinder i wägen för mannens kärleksintriger. Må de gerna använda den, och då äfwen detta misshäkas, må de icke sakna nog godhet att förlåta hans brott! Meniskan är ett wanartigt barn, som icke tål att känna de band, med hwilka hon ledes. Hon skall då sönderflita dem, och aldrig mera låta sig fångslas. Huru bör wäl då den förnuftiga Jda förhålla sig, när hon ser Edvard, sin make, dödligt kär i den unga Leontines behag? Hon skall noga akta sig att wisa för Edvard, att hon känner hans böjelse. Hon skulle då med detsamma befria honom ifrån detta beswärliga twång, som ofta är ensamt tillräckligt att tillintetgöra passionen. Hon skall tala om sin rival utan tadel och utan beröm, med mycken sjenbar likgiltighet; hon skall, lik mången General, undwisa en afgörande batalj, men genom försåt och skärmytslingar förswaga fiendens tillgångar. Sår hon weta, att hennes man den och den dagen wid wisk timma stämt möte med Leontine, skall hon laga att

han blir just samma tid inviterad till en person, hwars anseende icke tillåter Edvard att säga sig förut vara bortbjuden. Han skall brumma öfwer denna händelse, men Ida låtsar ej märka detta. Å andra sidan skall hans älskarinna bli förtretad öfwer Edwards uteblifwande; hon skall wisa humör deröfwer, nästa gång de träffas, och Edvard, som jemför bitterheten af Leontines förebråelser med sin makas mildhet, skall småningom återföras i den sednares famn. Jag förutser till och med, att han snart, qwald af ånger och med behof af förtroende, skall sluta med att för sin hustru yppa sin förwillelse. Intet är i stånd att bryta en förening, hwilkens band utgöras af aktning och uppriktighet. Om all den öfhyldiga list, jag nyss anwist, skulle mislyckas, om mannens otrohet är fullkomlig och fortsättes utan sans, då bör wiserligen icke hans maka unna honom den elaka glädjen, att tro, det hans intriger äro för henne ofända.

Denna öfwertygelse är alltid åtföljd af, jag wet icke hwad slags, förakt för den godtrogna warelsen, och för en sådan känsla bör hon icke blifwa offer. Må mannen då blifwa underrättad, att hon noga känner hans förhållande; men måtte det icke blifwa en orkan, som upplyser honom derom. Hans kärlek, angripen på öppna fältet, skulle göra sig en ära, att afflå anfallet, och säkert skulle den olyckliga makans tårar ej kunna släcka den lågande wrede, som hennes ovarsamhet åstadkommit. O! dölj hellre dina tårar, som ofta snarare skulle bereda din medtäslarinnas, än din egen seger. Må du med ett skämt, mera sivrigt än förolämpande, gifwa tillkänna din upptäckt.

Om hans nya kärlek har ett föremål, för hwilket han måste rodnad (Hwilket nästan alltid händer), skola dina bitande anmärkningar sönderlita bindeln för hans syn; han förwånas att hafwa tillbedt en afgud, som ett af dina ord störkat i stoftet. Ditt hjerta fullborde ett verk, som ditt snille påbegynt — Hymen skall med småleende betrakta din seger — och din brottsliga make falla för dina fötter.

Sör att teckna en wärdig hustrus hela verksamma lefnad, låtom of förena allt hwad som återstår under tre synpunkter, och utom den framställda karakteren af en trogen Hustru, med några enkla drag teckna en rättsskaffens Mor, en wärdig Husmoder, en mannens vän.

Mor! ett wördnadswärdt namn, som tillhör hela naturen! Mor till förnuftiga wareser är det allrawärdigaste bland alla Skapelsens wäsenden. Men för att fullkomligt vara detta, måste man frambringa menniskor i ordets fullkomligaste betydelse, på ett för menniska naturens wärdighet passande sätt. Härmed förstår jag framställandet af den blifwande menniskan i sin fulla kraft och wärde, så widt detta kan åstadkommas af en mor. Stor är här widden af en mors pligter före och efter ett barns födelse, så fram ej modern will betunga sitt samwete med den förebräelsen, att hafwa oförswarligt förswagat en menniskas kropp och själ. De hithörande förhållningsreglor, hwilkas iakttagande begynnas tidigt, bör egentligen läkaren bestämma. Ehuru omsorgen för barnens dietiska födsel och uppfostran äligga begge föräldrarna gemensamt, beror likwäl den största delen och begynnelsen helt och hållet på modren. Den med

andra iakttaganden syfsette fadren kan föga mer än råda; men använda, verkställa och fullända är hennes verk. Ett tabellariskt utkast af uppfostrans första grundsatser torde här wara på sitt ställe.

I. Den Fysiska uppfostran.

a) Undwik

allt hwad som förswagar ett barns kroppskrafter — förlamar muskler — förslappar nerver — hämmar blodets fria omlopp — gör skadliga wårslor: — förekom hwarje lemmarnas och sinnes-verktygens falska och onaturliga retning.

b) Befordra

allt hwad som i rättan tid wäcker och danar de fysiska krafterna. Dertill hörer sorgfällig uppmärksamhet på de första försöken att bruka krafter och lemmar, så att barnen ej må skada sig sjelfwa — att tala tydligt och riktigt — wana att sjelfwe förrätta hwad deras krafter förmå — hårdning att fördraga små olägenheter, som ej skada helsan — wana att umbära inbillade nödwändigheter, att winna nyttiga färdigheter, låtta lifwets allmänna förrättningar och förbered. framtidens lefnadsfatt. En mor, som af ofunnighet och fördomar försummar dessa fordringar, hon förwekligar och förlamar sitt barn.

II. Moralisk uppfostran

syfsetter sig med känslornas wäckande, med förståndets och hjertats bildning.

a) Känslor

wäckas af den retning, yttre föremål med sina intryck göra på våra sinnen, och äro förenade med mörka och otydliga föreställningar. De äro de första, som yttra sig hos barn, och uppfostraren har här intet annat att göra, än att bestämma walet af passande föremål — att derpå rikta uppmärksamheten, att förmildra allt för hästiga intryck, att förhöja de alltför swaga, o. s. w. Dermed lägges grunden till en riktig föreställnings- och åträs-förmåga.

b) Förstånd

är en förmåga, att under allmänna begrepp sammanfatta och med hwarandra jemföra enkla föremål. Man börje för föreställnings-förmågans riktniing i sådan ordning, att förståndet med tydlighet må fatta hwarje begrepp. Hwarje idé beteckne man med der-till hörande ord, och wakte sig att låta barnet nyttja ordet, utan att åga tydligt begrepp om saken. Det wanliga förwända sättet, att lära menniskan tala utan att tänka, förwandlar henne till en papegoja, och är orsaken till alla willfarelser, fördomar och dår-sfaper, och förswära förståndets riktiga bruk.

Man läre, för det andra, att åfwen använda de småningom samlade begrepp, att med jemförelser framlocka omdömet och wänja menniskan, att ej en enda gång sätta sina krafter i yttre werksamhet, förr än hon har jemfört det nya med det gamla, och dömt deröfwer. Detta gör menniskan förnuftig.

Förståndets bildning ligger egentligen utom den moderliga kretsen, och bör inrättas efter den tillkommande borgerliga bestämmeisen. Derwid bör man

wakta sig, att själskrafterna ej för tidigt öfverspän-
nas till flada för både kroppens och själens sundhet,
så att man ej, efter en förwänd moderlig önskan,
med allehanda minneswerk gör barnet till en liten
skrytande språnglård. Menniskans danning är ett
förfärdigande af en miniatur-målning.

c) Hjerta

Kallas högre och lägre åtrås-förmåga, gifwer under
bildningen den mesta sybelsättning, och fordrar out-
tröttlig uppmärksamhet. Barnet åtrår i början
utan all moralitet, d. å. utan att hänföra sin höjelse
till en lag. I följd deraf bör man leda uppfostran
derhån, först att endast åtrå riktigt, sedan lagligt.

Man bestämme de föremål, som genom sinnliga
intryck skulle wäcka ej blott förställningar, utan åswen
begår — man låte wisja flags begår ofta återkom-
ma, för att frambringa färdigheter. Genom denna
blott mekaniska retning lärer menniskan som en wa-
na att wilja det goda och onda, innan hon kan gö-
ra någon åtskillnad mellan begge efter deras natur.
Alltid wisar sig en starkare höjelse till det onda, me-
delst den sinnliga och flyktiga retelsen. Men sådant
bör man hos barn anse för en straffbar ondskå.

Man begagne i synnerhet den högst werksamt
inplantade efterhärminnings-driften genom försigtigt
gifna exempel. Men hårtill fordras nödwändigt, att
föräldrarna måste wara moraliskt goda menniskor.
Man aflågsne, så mycket möjligt är, all fara af
fladliga exempel.

Man lære barnet att tidigt åtrå lagligt.
Detta lär den i sin ungdom oakt samma menniskan

så sällan. Deras kommer vårt slägtes djupa sedeförfall. Hårtill hörer ett bedömande förstånds fullkomliga själsverksamhet, kunskap om lagen, densamma grund och förbindelsen att åtlöda den. Så snart möjligt är, lära man barn begripa, att föräldrarnas vilja, hwilken de ganska snart äro böjda att anse som en godtycklig egensinnighet, ej är deras högsta lag; att twertom menfligheten måste erkänna allmänna lagar, dem föräldrarna själfwe, af wördnad för ett högre wäsende, måste underkasta sig med den strängaste trohet. I denna period inträffa de första och allmännaste grunddragen af religions-undervisningen. Religions-kunskapen hörer till en sednare afdelning och till en mera konstrik förståndets kultur. Detta undervisningsfätt leder barnen till en förnuftig lydriad, till en wis själsbeherrskning, som i sig själf innebär grunden till lydriad för förnuftets lag eller föreskrift. Alla andra metoder, att med belöningar och straff, att med retelser för barnens egenkärlek och äregirighet briaga dem till lydriad, verka wäl fort, men blott till ytan, och gagna föga. Man afhålle sig derföre från alla godtyckliga belöningar, som blott wäcka egenkärlek; man följe menflighetens stora uppfostrares wis plan, och inwätte alltså, att barnet på rättshaffenhetens och dygdens wäg genom egen erfarenhet påfinner naturliga belöningar. Denna erfarenhetswäg är den säkraste och verksammaste, för att låta den unga werldsborgaren känna det allmänt skadliga i lasten, det sköna och ädla i goda beslut och handlingar, och gifwa honom en genom sig själf danad och fast karakter.

Försigtighetsreglor.

1. Man betjene sig af kroppsligt straff endast under den första uppfostrings-perioden, så länge man ännu har att göra med kånflornas mekaniska rening, likwål ganska sparsamt och försigtigt, ty eljest qwåfwer man människans ädlare kånflor, förhårdar sinnet till en hårdnackad brottslighet, och beröfwar sig förtroende och kärlek.

2. Man straffe, när det fordras, i rättan tid och med obewekligt allwar, likwål ej i den högsta wredens ögonblick. Man förnedrar sig då i det kloka barnets ögon, och förfelar sitt ändamål.

3. Man blande estergifwenhet med allwar, använde tadel och beröm, bestraffning och smekningar, allt i rättan tid, och förråde aldrig en swaghjertad godhet, hwilken barnet snart märker och begagnar.

4. Med ett på kärlek och allwar grundadt anseende bane man sig wågen till ett barns förtroende. Härmed har man wunnit allt, men med despotiskt myndighet förlorat allt.

Mödrar, som göra sig förtroliga med dessa grundsatser, och derefter införa i samhället wärdigt bildade söner och döttrar, äro mensklighetens första wålgörarinnor. Wålsignelse öfwer en hwar ädel qwinna, som med bidrag af denna art gör sig oförgätligen wärdig en ewig belöning! Hennes förtjenst är oändligen större, än den, att hafwa födt en människa till werlden.

Men detta är ej det enda, som hwilar i en ädel hustrus werksamma händer; hon, som tror på en högre qwinnlig beståmmelse, än den, att pryda sig efter modet, att omgifwa sig med allt sáfångans glit-

ter, att irra fram och tillbaka från sällskap till sällskap, från nöjen till nöjen, och med lek förnöta en menniskolefnad; hon är äfwen Husmoder, det är: regentinna öfwer det lilla samhälle, som under hennes fredliga taf församlas omkring henne, hwars första lefnadsförnödenheter hon wisligen beräknar, anordnar och fördelar; hon håller alla omkring sig i en nyttig och glad werksamhet, betryggar familjens wälstånd med outtröttlig tillsyn öfwer renlighet, ordning och sparsamhet; hon öppnar dagligen nya källor till förwärfning; hon grundar, lättar och förskönar den gladaste lefnads-njutning. Är hon i detta förhållande maka, så är hon fullkomligt hwad en ädel qwina bör vara, nemligen: mannens sanna medhjelparinna. Men J finner lätt, att denna wigtiga del af en god hustrus husliga bestämmelse fordrar många slags kunskaper i theorien och en klof hand i utöfningen, med ett ord: ett eget studium. Förglömmen derföre ej hwad J inhämtat af naturläran och naturhistorien, utan twertom fortsätten Er slit i dessa kunskaper. Den sednare wisar Er allt, hwad en insigtsfull husmoder bör insamla af alla tre naturens riken och nyttja till husliga förnödenheter. Den förra lär Er allmänna lagar för alla werkande krafter, som öfwerallt måste böja sig under den husliga spiran. J samlen deraf tusende försigtighetsreglor och fördelar, och sätten Er i stånd att göra Er sjelfwa redo för hwarje ekonomiskt behandlingsätt. Jag skulle mycket mistaga mig i mina tankar om Er, om ej sådana grandliga insigter skulle göra Edra husliga syflor ganska angenäma för Er. Er hand wänder ej machinmesigt ekonomins hjul; J

finnen, under denna dagliga och eljest trötande syfvelsättning, det nöjet, att få tusende anledningar till artiga observationer och nyttiga uppfinningar; I werken sjelfwa på ett förnuftigt sätt, hwilket gör ett fall wigtigt för hwarje menniska. Jag är säker, att Ert köf, Ert skafferi, Era menagerier skola skänka Er mera nöje, än det ensformiga nattduksbordet och den allt sämre talande spegeln. Fortsätten derföre Ert priswärda studium af husmodren i alla hennes förrättningar. Er litet skall bära mycken frukt.

Allt hwad som är att säga om den husliga förvaltningen, består i tre ord: Renlighet, Ordning, Sparsamhet. — En familjs wälstånd, offentliga heder och hela kredit hwila på dessa tre pelare.

Renlighet kan ej lätt öfwerdrifwas. Snygghetens öfwerallt lysande glans i Er boning är en spegel för des herrskariannas ära. Den minsta efterlåtenhet är en fläck på den qwinnliga karakteren. Att hwad jag här säger om boningens renlighet, ännu mera gäller om Er person, behöfwer jag knappt erinra. FörestälLEN Er, hwilken obehaglig kontrast! Ett snyggt hus, som genom alla de deri befinneliga möblers renlighet wäcka hos den inträdande en känsla af aktning och nu en i sin klädsel alldeles wärdsflösdad husmoder, som är ett nedslående motsycke till allt hwad man eljest ser! Hon behöfwer knappt låta se sig, innan en hwar säger om henne: Du hör ej hit — allt hwad som här behagar, är ej ditt werk. — Låt henne, så mycket hon behagar, i sällsaper wisa sig som en af gracerna i modets hela glans, segerprunkande som sjelfwa fåfången, eller i blygsam

hetens mer walda prydnad, derwid winner hon egentligen intet; derefter bedömmar henne ingen, allraminst hennes egen man, som bäst wet, att hon här blott lånar sin glans af ett glitter; men hennes husliga klädsel är hennes själs fysionomi. Här låter hon ej se sig, som modhandleriskan will låta henne wisa sig, utan som hon sjelf will. Hennes minsta wårdslöshet förminskar mannens aktning, och gör henne i hög grad mothjudande. I sitt hus pryder sig hustrun endast för sin man; och bör man wäl undra, om han i hennes wårdslösa klädsel finner ett uttryck af likgiltighet, och med förakt hämnar sig på en hustru, som ej wisar det minsta bemödande att behaga honom? Huru många äktenskap torde ej blifwit olyckliga af denna orsak!

Renlighet i det hela kan ej winnas utan kärlek till ordning, som åt hwarje werksam hand utdelar sitt bestånda arbete, på det nogaste beräknar tiden, ger åt hwarje sak sitt eget rum, och med oafslätlig noggrannhet wakar öfwer förefristernas efterlemnad. Wånjen Er i synnerhet att öfwerallt se med egna ögon, och liten aldrig på en opröfwad tjenareshet. Husmodrens efterlättna öga gör öfwerallt efterlättna händer; och med hwad intresse kunna främmande personer bekymra sig om hushålls-syflorna, när de i alla delar försummas af sjelfwa husmodern? Ingen wrå i huset bör wara dold för hennes omsorgsfulla blick. Derigenom sätter hon sig i respekt, och förebygger otrohet och wårdslöshet. Huru wore styrelsen af ett hushåll möjlig, utan denna tillsyn och strånghet! Huru mycken tid går ej förlorad, när man måste leta efter allt hwad man behöfwer för ögon-

blicket! när bordsduken inkastas öfver natten i skaffet och glaset i wattensfatet! Man bör från ungdomen förwårstha sig en mekanisk färdighet i allt hwad som hörer till huslig ordning. Denna ordning är i sig sjelf en del af den förnuftiga sparsamheten, och bibehåller hwarje förnödenhet till det längsta bruk.

Gränslinierna för sparsamhet, så widt de böra iakttagas i den eller den familjen, och wara på lika långt afstånd från girighetens och flöseriets område, kunna i allmänhet ej utstakas. Hwad som för den ena är girighet, är för den andra flöseri. Hwar och ens stånd, men i synnerhet hwar och ens förmögenhet, bör här bestämma gränserna. En mot inkomsten riktigt swarande utgift är ty wår för många ett oupplösligt arithmetiskt problem. Den egenfårleken att wilja öfwerträffa sig sjelf, att alltid wilja likna den, som står ett steg högre opp, och att lesa i den sorgfria rikedomens bländande glans, gör denna upplösning så swår. Wåra tidens gränslösa lyx, som i synnerhet underhålles af fruntimmernas fäfånga, har kastat många lyckliga familjer i armödets hwirfwel. Jag anser åktenkapets lycka bero derpå, att snart återgå från denna swindlande hyppighet till en klof måttlighet. Först wid inträdet i det åktenkapliga förhållandet öppnas wanligen det förut stilla huset för en munter gästfrihet; och huru många fruktar, ej utan skäl, att blifwa dess offer, och innesluter sig hellre i sin ensamma åktenkapslöshet! Huru många lyckliga par ryckas ej af en sorglöst påkallad brist ur endragtens flöte! Att förebygga detta, I unga makar, wara begge förnuftige! Det är en falsk

falsk delikates hos mannen, att i början dölja sitt verkliga ekonomiska tillstånd för hustrun. Det är en dåraktig fäsfånglighets-swindel hos qvinnan, att räkna graderna af mannens ömhet efter de för hennes skull utgifna penningesummor! Med en ädel öppenhet lägge man den första stenen till byggnaden af äktenkaplig lycka. Man äge alltid blott en kassa, blott ett intresse.

Mätresståndet.

Härmed förstår jag föreningen emellan en man och ett feuntimmer på behaglig tid.

En sådan förenings stridighet mot fundera förnuftet är redan derigenom synbar, att det yttrande, genom hwilket hon tillåtes, icke kan uttryckas genom någon riktig matematisk formel.

Skulle det tillåfventyrs tillåtas att ingå en sådan förening två gånger på en vis tid? Hvarför icke tre, fyra, fem gånger? Huru lång borde tiden vara för en sådan förening? Kanhända fem år: hvarför icke tre, fyra, o. s. w.

Lika så litet har en sådan förening, enligt sin form, karakteren af en moralisk regel; den sed, som ligger till grund för densamma, är ingalunda så beskaffad, att den tjänar till princip för en allmän lagstiftning. Antagom, att den, som håller en mätres, inser icke huru mycket han genom sitt enskilda förhållande skadar den allmänna samsunds-inrättningen; bör icke tanken emellertid på den oreda, som blefwe en följd, om alla så tänkte och handlade, bör icke den föreställning, att

Han bidrar i mer eller mindre mon, ehuru på ett för honom angenämt sätt, till rubbning af den allmänna ordningen, tydligt nog öfvertygga derom, att han gör något omoraliskt, och sådant som befördrar hos andra samma ösedlighet?

Äfwen är en sådan förening icke lika bindande å båda sidor, då det står mannen fritt, att efter behag skilja sig wid sin måtres. Han öfwerlemnar henne åt sitt öde. Hon är förnedrad, och blifwer gemenligen ett offer för orättwisän.

Men äfwen erfarenheten wisar, att måtreskapet alldeles icke uppfyller hwad det lofwar, att det ingalunda förekommer yppighetens utswäfningar, ungfarklsståndets ofägenheter och smaken för sinnlighet. Gilladt eller icke af lagarna, skall det beständigt i hög grad, ehuru mera i förra fallet än i det sednare, lemna de själfswäldiga begrepp om ära och fram till pris åt den yttersta twetydighet, snarare öka än minska yppighet och utswäfningar, göra dem i synnerhet allmännare i de ringare stånden, förminska wärdet af den husliga lefnaden, och antalen af de lagliga äktenskapen, försämra uppföstran mera än hon redan är, och förstöra sedligheten.

Då man tror sig i måtresförbindelsen ha funnit ett medel till att minska den wid yppighetens öfwerhandtagande allmännare ungfarklslefnaden, så förutsätter man, att måtresers underhåll är mindre kostsamt, än underhållet af en ägta hustru, och det är af detta skäl, som så många underlåta att gifva sig. Det kan i somliga fall wara sant, men wisst icke i det hela; erfarenheten lärar oss, att tio rika personer förstöras af sina måtreser, emot en, som blir fattig genom sin

hustru. Lyren är således icke den enda källan till ungfårslafnaden.

Men huru många lefwå icke enfsamt af fin lön, med fin måtref, hwilka flulle fwålta ihjål om de woro gifta?

Enfkildta händelfer kunna ej antagas för en regel. Lefwer någon af fin blotta lön, fluldfri med måtref, ifynnerhet om han har barn, få flulle han helt wift åfwen kunna göra det med en maka. Zy med hans hushållningsprincip måfte det ej falla fwårt att lägga bort den fördom, att ett lysande lefnadsfått utgör wårdet och karaktern af hans ftånd.

Det förblifwer således en fanning, att den tilltagande smaken för en ogift lefnad har fin grund i fruktan för åktenfkapets twång och i hågen för frihet. Ungfårflen will ej gifta fig af den omtänka, att det brifter honom medel, att föda hustru och barn, utan för det att han kan byta om föremål för fin få kallade kärlek och ömhet.

Men männe de olagliga förbindelferna åro i ftånd att förekomma yppighetens olågenheter? För ingen del. Den fåkallade hus-jungfrun flall föra med fig alla de qwinnliga fwagheterå, hwilka den åkta makån flulle hafwa medfört. Hon will vara grann, flall ålfta nöjen och förftredelfer lika få mycket fom denna. Hon flall weta att använda alla behag och alla fitt köns wanliga konftgrepp, för att ernå fina önfningår och få fina begår tillfredsftållda, och hålla fig ftådeslös för den minftning i rättigheter, fom hon måfte tåla i jemförelfe med en åkta maka.

Konkubinåtet, det må nu vara autoriferadt af lagarna, eller med ftillåtigande tolereradt, öfår således icke allenåft Lyren af ungfårslafnaden, utan minftår åfwen åktenfkapen.

Då den frihet, som nu herrskar i detta fall, blir allt mera och mera allmän, så skall äktenskapet undflys som ett of; man skall ändeligen finna det lösligt, att frivilligt underkasta sig ett så besvärligt tillstånd; man skall viljas åt efter godtycke och försumma sina barns uppfostran. Utträ efter en ny förändring skall vakna på mannens sida, begår efter förnämt lefnadsfatt uppstå på qvinnans. Hvarje skon borgarflicka skall söka att antaga en falsk politur, för att göra anspråk på glansen af ett förnämt fruntimmer, och otaliga familjers lycka är förflörd.

Det har, tyvärr! i de stora städerna, icke allenast bland ogifta karlar, utan äfwen bland gista, blifwit en sed att hålla en flicka. I bland nio och nittio sådana warelser finner man kanske en, som är så klok, eller åtminstone i den punkten rättänkande, att hon icke misbrukar sin älskares frikostighet, lefwer med honom husligt, och besinnar, att följderna af rubbad jernwigt i financerna äfwen kunde tråffa henne, eller besittar sig om att förtjena antingen en ålta förening eller ett lifstids underhåll.

Deßa flickor weta alltför wäl, att de bero af en herrskares godtycke, hwilken förskjuter dem, så snart det faller honom in, och antager en annan. De nyttja derföre tiden, tillkänna sig af honom, genom trug, smek eller poek, så mycket de kunna, för att kunna tillfredsställa sin lösande fåfånga, eller som likwäl sällan händer, att rikta sig.

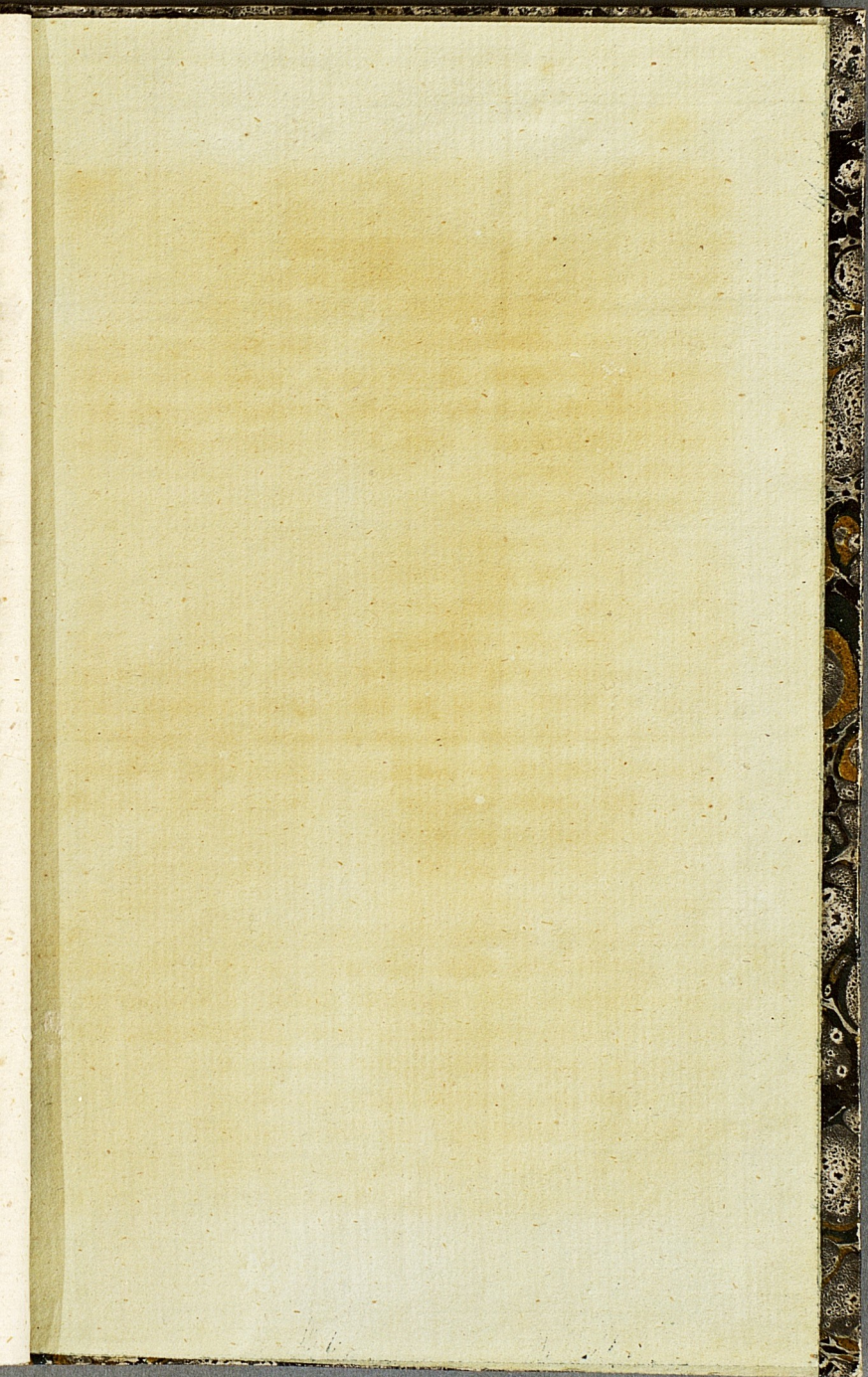
Moraliteten, isynnerhet den relativa, kōnen emellan, förderfwas helt och hållet genom en sådan förening. Den underhållande behandlar den underhållna wanligen såsom en egendom, utan fri willja; och

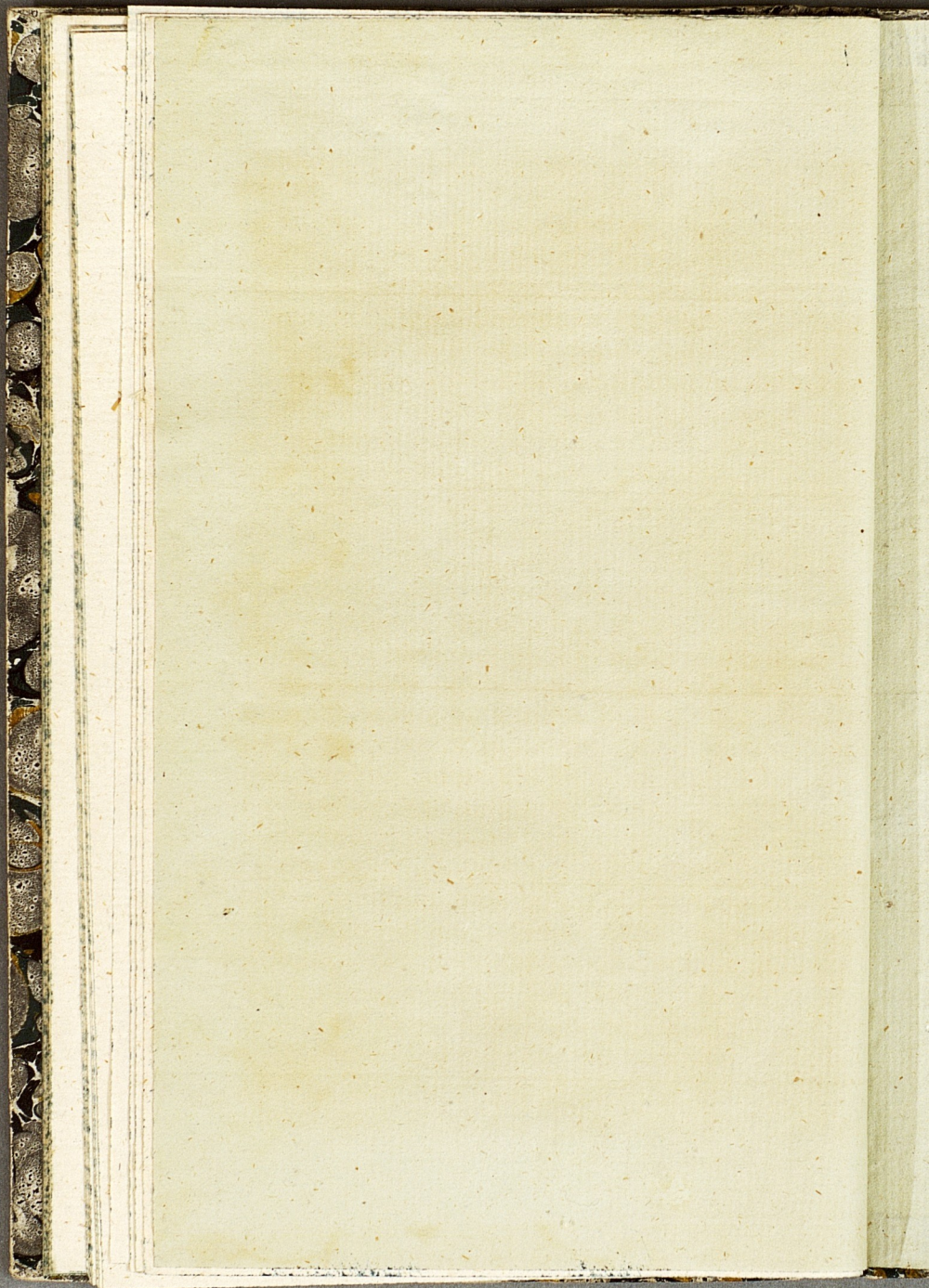
Hon bemöter honom wanligen såsom en herre, hwilken hon wäl är skyldig tack, och hwilken wäl kan begära af henne wisa godhetsprof, men åt hwilken hon ej wille ha försålt sitt jag. Tillgifwenhet för henne känner han blott wid wisa tillfällen eller af swartsjuka, eller wid åtankan på hwad hon kostar honom; för öfrigt har han ingen förbindelse med henne, och hon är honom tillgifwen endast så wida han tillfredsställer hennes behof, hennes nycker, och ger henne ståndiga bewis af sin ömhet. Hon tror, så snart hon saknar något af allt detta, att hon icke vidare är skyldig honom någon tacksamhet.

Detta band af egenkärlek och egennyttia är äfwen så löst som pinsamt, och sällan af lång waraktighet. Mistroende å båda sidor ger dem en känsla, som har utseende af personlig tillgifwenhet, men som är ingenting mindre än en hög grad af swartsjuka. Behagar det hennes herre att föräffleda henne, så är hon lycklig, om han finner en annan, som underhåller henne på samma fot; men denna stöna period flyndar hastigt förbi. Ur händerna på dessa sultaner nedstiga de wanligen till förnedring, fattigdom och elände.

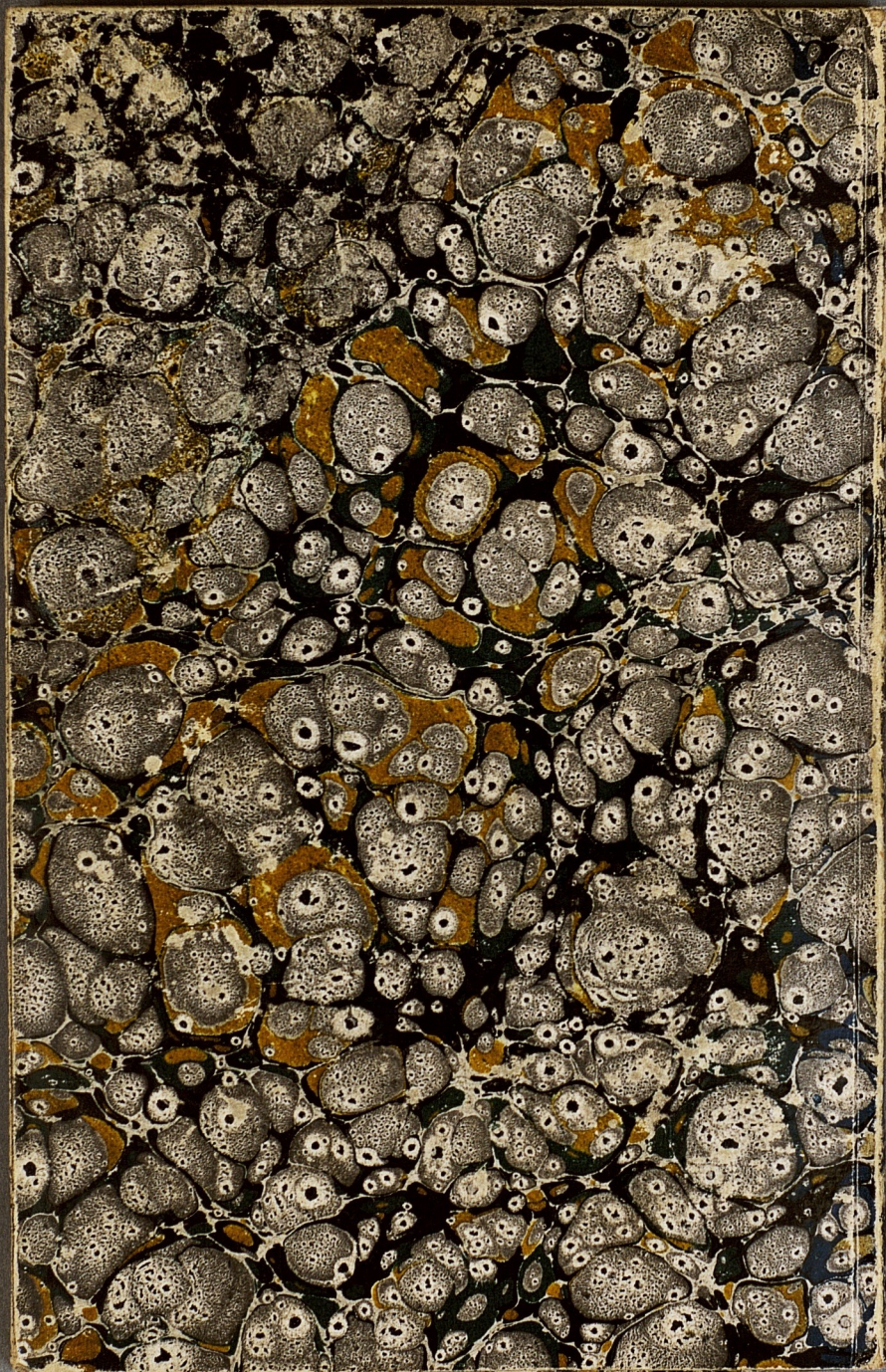
Så slutar smaken för wällust, i hwilken Spenad den ock må wisa sig, med förstöringar både i fysiska och moraliska werlden. Ur en omskapning af de förhållanden, hwaruti den finner en så ymnig näring, icke att wänta, så är åtminstone ett förebyggande möjligt, utan att behöfwa frukta en inledning till andra laster, och utan att förnärma den naturliga frihetens lag.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several paragraphs, but the characters are too light and blurry to be transcribed accurately.

|| *Wland. Ann. N.*

www.books2ebooks.eu